

Trumps epidemi och recession

Anders Åslund

En global epidemi blottar hur vår värld faktiskt fungerar. President Donald Trump gick till val under en nationalistisk paroll med slagorden "America First." Bristen på internationellt samarbete kring Covid19-epidemin visar på vad det innebär i praktiken.

2019 var världen mer sammankopplad än någonsin. För att hantera en så globaliserad värld krävs starka internationella institutioner. Skadan från coronakrisen har blivit omfattande på grund av avsaknad av styrka och respekt hos de globala institutionerna.

Hanteringen: Framgångsrik i Ostasien, senfärdig och bristande i Väst

Covid19-epidemin började i Wuhan i Kina. Under en tid hemlighöll kineserna denna nya virussjukdom, vilket gav spridningen en rivstart. Först på nyårsafton rapporterade de kinesiska myndigheterna problemet till Världshälsoorganisationen, WHO. Den tredje januari rapporterade internationell media om den nya farsoten. Från denna dag, då bland annat BBC World Service sände ett långt reportage, var epidemin känd i hela världen.

När viruset väl blivit känt reagerade Kina snabbt och lyckades begränsa skadan. Här fanns erfarenheter från sars 2003 och svininfluensan 2009, som båda började i Kina. De bästa exemplen på framgångsrik hantering av smittan återfinns emellertid i Sydkorea, Taiwan, Hong Kong och Singapore. Här infördes snabbt omfattande testning, smittspårning och isolering.

Sars framstår i dag som ett praktexempel på hur en epidemi bör strypas i sin linda. Liksom coronaviruset spreds detta virus genom luftpartiklar, men till skillnad från coronaviruset smittades totalt bara omkring 8000 människor av sars, varav knappt 800 dog. I efterhand framstår sars-hanteringen som ett exempel på fungerade krishantering i en tid då ledande politiker alltför förstod hur globalisering fungerar.

Om ostasiaterna hanterat Covid19-epidemin väl har Europa och USA misslyckats med det mesta. Under den pågående krisen har FN och WHO varit verknings- och betydelselösa. Organisationerna har inte utfärdat rekommendationer eller ens fungerat som förmedlare av relevant information. Bristerna inom WHO är en naturlig följd av att framför allt USA förvägrat organisationen såväl resurser som mandat. Organisationens sista minnesvärda generaldirektör var Gro Harlem Brundtland som avgick 2003. Sedan dess har organisationens successivt försvagats.

Under coronakrisens tidiga skede lyssnade inte de mjukt lagda européerna på ostasiaterna vilket ledde till bristande insikt om farans omfattning. I stället framfördes protester om att ostasiaterna varit alltför strikta med hänvisning till mänskliga rättigheter. Den nya EU-kommissionen var verkningslös. I stället för att fokusera på att formulera policy för virusbekämpning var kommissionen djupt konsumerad av EU:s budgetprocess. Följaktligen anammade varje EU-land sin egen viruspolitik utan större eftertanke eller samråd med andra.

Än värre har det varit i USA. I stället för att ens försöka samarbeta med Kina stängde Donald Trump den amerikanska gränsen för inresande kineser, som svarade med att inte ge USA någon information. Trump och andra populistiska ledare, som president Jair Bolsonaro i Brasilien, bagatelliserade epidemin och skyllde problemen med smittspridning på andra.

Under George W. Bush (sars) och Barack Obama (svininfluensan) utvecklade den amerikanska administrationen en sofistikerad organisation mot epidemier. Denna har Trump, som överlag är en motståndare till offentlig sjukvård, effektivt försökt att avskaffa. Redan före pandemins utbrott hade presidenten skurit ned på *Centers for Disease Control and Prevention* (CDC) – en tidigare väl ansedd organisation som alltså har en budget som är fyra gånger större än WHO:s. I praktiken hade CDC före virusutbrottet ersatt WHO som ledande hälsovårdsauktoritet, likväl skars den kraftigt ner av Trump. När Coronautbrottet var ett faktum visade det sig att CDC vare sig hade god insikt, relevant forskning, adekvata tester eller medicinska resurser att hantera situationen.

Successivt har västvärlden börjat förstå att det bästa sättet att försvara sig mot en virusepidemi är social distansering, omfattande testning och smittspårning – det vill säga vad ostasiaterna förstod i januari. Dessvärre har insikten landat alltför sent.

Den 23 februari vaknade de slöa finansmarknaderna plötsligt upp. De hade förstått att en global epidemi faktiskt påverkar ekonomin. Som vanligt vaknade finansmarknaden sent, men när det väl skedde blev det med en rasande panik, som alltså härjade.

Finansiell panik är ett välkänt fenomen som bland annat beskrivs i Charles Kindelbergers klassiker *"Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises"*. Den senaste stora chocken kom 2008 och ledde till den sammantagna slutsatsen att alla världens stora ekonomier behöver samverka och att alla länder som har möjlighet behöver ge så mycket som de kan.

I november 2008 samlade President George W. Bush alla världens ledare till ett G-20 toppmötet i Washington. De lovade i en klar deklaration att få fart på de globala finanserna och att hålla världens marknader öppna. I mars 2020 höll G-20 ledarna ett virtuellt toppmöte som inte resulterade i några som helst löften. Barmhärtigt nog skildrade

internationell media denna pinsamma episod med tystnad. Kontrasten med 2008 kunde inte ha varit starkare.

Vägen framåt: stimulans och samarbete

I praktiken har alla länder lärt sig den finansiella läxan från 2008: Stater som har tillräckligt starka finanser ger så mycket finansiellt och monetärt stöd som de har råd med. Eftersom alla utvecklade länder nu har nollränta vet de dessutom att sådana åtgärder knappt kostar. Alla utvecklade länder har därmed anammat stora fiskala stimulansprogram.

Vad som saknas är den politiska läxan som innebär internationell samordning och förtroende. Bristen på tillit till USA är påtaglig – och varför skulle någon lita på en amerikansk president som när helst han har möjlighet skäller ut vem som helst? Eftersom G-20 verkar ha spelat ut sin roll, behöver Sverige i allt högre grad stå upp för EU och IMF.

Riskanalytikern Nassim Taleb publicerade år 2007 sin bok *The Black Swan* om oförutsebara händelser, såsom terroristattacken 9/11 2001. I dag driver han tesen att coronavirusepidemin var en "vit svan", en förutsebar händelse som kunde ha stoppats i sin linda, vilket det ostasiatiska hanterandet visat oss.

Det märkligaste med coronakrisen är därmed att den var så illa hanterad. Som Carl Bildt har noterat är detta den första postamerikanska krisen, eftersom USA inte spelat ut sin internationella roll. Tvärtom: USA har varit en öppen måltavla för coronaviruset – och när det väl small till var kollisionen hårdare än för något annat land, strax därefter kommer Europa.

Slutsatsen för Sverige och EU är dessvärre att vi inte längre kan lita på USA. Vi behöver driva vår policy längs två parallella linjer: För det första måste vi pumpa nytt liv i gamla internationella organisationer som USA nästan slagit sönder, så som WHO och WTO. För det andra måste vi se till att EU faktiskt fungerar och inte enbart ägnar sig åt interna byråkratiska spel.

Samtidigt behöver Sverige ta sitt ansvar. Som så ofta är fallet när vi diskuterar nationell säkerhet har Finland visat sig vida visare än oss. Sverige och svenskarna behöver utveckla en klar förståelse om vad som är fundamentalt för vår nationella säkerhet och våra demokratiska fri- och rättigheter.

Professor Anders Åslund är senior fellow vid Atlantic Council i Washington och numera även senior fellow hos Frivärld. Hans senaste bok var "Russia's Crony Capitalism: The Path from Market Economy to Kleptocracy."

2020-03-07